

STORTINGET

Innst. 428 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:260 S (2024–2025)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om vern av nærnatur

Sakens dokumenter, inkludert det skriftlige innspillet, er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lov om nærnatur som gir kommuner mulighet til statlig vern av markaområder og grøntarealer som er viktige for rekreasjon og friluftsliv for lokalbefolkningen.
- Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette en egen vernekategori for bynaturparker i naturmangfoldloven.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen har i brev til Klima- og miljødepartementet ved statsråd Andreas Bjelland Eriksen bedt om en vurdering av de to forslagene fremmet i representantforslaget. Statsrådens uttalelse følger av vedlagte brev av 2. mai 2025. Komiteen inviterte til skriftlige høringsinnspill i saken, og mottok ett innspill.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Mani Hussaini, lederen Ingvild Kjerkol, Stein Erik Lauvås, Linda Monsen Merkesdal og Sigurd Kvammen Rafaelsen, fra Høyre, Kari Sofie Bjørnsen, Michael Tetzschner, Bård Ludvig Thorheim og Ove Trellevik, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, Lisa Marie Ness Klungland og Gro-Anita Mykjåland, fra Fremskrittspartiet, May Helen Hetland Ervik og Marius Arion Nilsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Rødt, Sofie Marhaug, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til Representantforslag 260 S (2024–2025) om vern av nærnatur, der forslagsstillerne ønsker en egen vernekategori for bynaturpark, og en egen lov om nærnatur som gir kommuner mulighet til statlig vern av markaområder og grøntarealer som er viktige for rekreasjon og friluftsliv for lokalbefolkningen.

Komiteen viser til at naturmangfoldloven har fem vernekategorier der det overordnede formålet alltid er å ta vare på ulike former for naturverdier. Vernekategoriene naturreservat, landskapsvernområde og nasjonalpark har blitt brukt til å bevare flere bynære naturområder. Formålet med å opprette nasjonalparker i Norge er primært å bevare større naturområder med særegne eller representative økosystemer, og som er

uten tyngre naturinngrep. Komiteen viser til at vern etter naturmangfoldloven skal bygge på vitenskapelig kunnskap om artene, naturtypene, økosystemene og de miljøforholdene som berøres, jf. § 8 i naturmangfoldloven.

Komiteen merker seg ordningen for statlige sikrede friluftslivsområder, som omfatter omtrent 2 300 små og store områder i Norge. Gjennom denne ordningen har kommunene og friluftsrådene siden 1950-tallet hatt muligheten til å søke om støtte fra staten til sikring av friluftslivsområder og ferdselsårer, der svært mange områder ligger i, eller i nærheten av, byer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti deler forslagsstillernes ønske om å ta vare på naturen som er nær der folk bor, og som er tilgjengelig for folk flest – både de bynære naturområdene og grøntområdene innenfor de bebygde byområdene.

Spørsmål om egne regler for vern av natur nær byer og tettsteder har vært vurdert tidligere. Både i NOU 2004:28 og i den etterfølgende proposisjonen (Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)) ble behovet for å innføre en egen hjemmel for såkalte bynasjonalparker vurdert. Det ble da konkludert med at vi har tilstrekkelige lovhjemler til å ta vare på de bynære naturområdene på en langsiktig og god måte. Disse medlemmer mener dette fortsatt gjelder.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at tilgang til nærnatur er viktig for folkehelse, tilhørighet, rekreasjon og livskvalitet. Om lag 80 pst. av befolkningen i Norge bor nå i byer og tettsteder. Med økende press på naturressurser og arealer er mange grøntområder under press. Det er denne nære naturen som brukes mest og som er tilgjengelig for folk flest i hverdagen. Markaområder rundt byene og grøntområder i nærmiljøet gir tilgang til rekreasjon, fellesskap, livskvalitet og naturopplevelser uavhengig av økonomi, hvor trangt man bor, eller hvor erfaren turgåer man er.

Disse medlemmer konstaterer at nærnatur er ekstra viktig for barn og eldre. Undersøkelser fra Danmark (2013) viser for eksempel at en park som ligger inntil 300 meter unna, i gjennomsnitt brukes 2,7 ganger i uken. Bruken av parken synker til én gang i uken når avstanden øker til 1 000 meter. Nærhet har altså stor betydning for bruken av grøntområdene, særlig for barn og eldre. De fleste 5–6-åringer oppholder seg mindre enn 100 meter fra egen inngangsdør, og helt opp til 8-årsalderen er barns aksjonsradius i hovedsak mindre enn 200 meter. Liten aksjonsradius gjør at barna har færre venner de kan møte på egen hånd dersom trafikk eller andre barrierer begrenser ferdselen. Det samme

gjelder for flere grupper – særlig eldre har ofte begrenset aksjonsradius. God tilgang til nærnatur er derfor vel så viktig for eldre og andre med begrenset mobilitet.

Disse medlemmer viser til at tettsteder og byer i Norge ofte har utviklet seg i områder med rik jord og stort biologisk mangfold. Å ta vare på naturen rundt byene er derfor viktig også for dyre- og planteliv. Slike områder betyr dessuten mye for klimaberedskap og flomdemping.

Disse medlemmer peker på at det er lett for et kommunestyreflertall å godkjenne en permanent nedbygging av nærnaturen i dag, mens det er langt vanskeligere å gi den varig og sterkt vern for kommende generasjoner. Det er et paradoks. Trondheim kommunes ønske om å opprette en bynaturpark på Lade er et eksempel på dette. Området kvalifiserer ikke til vern innenfor dagens vernekategorier i naturmangfoldloven, men det er et svært viktig rekreasjonsområde og naturområde for lokalbefolkningen, som Trondheim kommune ønsker å verne for framtiden.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne vil understreke at når natur først er bygget ned, er den vanskelig å restaurere. Det trengs derfor enten en ny nærnaturlov, eller en ny hjemmel i naturmangfoldloven, som gir mulighet for kommuner til statlig vern av sin nærnatur av hensyn ikke bare til naturkvalitetene, men også den betydningen den har for byens befolkning.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lov om nærnatur som gir kommuner mulighet til statlig vern av markao­mråder og grøntarealer som er viktige for rekreasjon og friluftsliv for lokalbefolkningen.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette en egen vernekategori for bynaturparker i naturmangfoldloven.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lov om nærnatur som gir kommuner mulighet til statlig vern av markao­mråder og grøntarealer som er viktige for rekreasjon og friluftsliv for lokalbefolkningen.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette en egen vernekategori for bynaturparker i naturmangfoldloven.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:260 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om vern av nærnatur – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 27. mai 2025

Ingvild Kjerkol

leder

Marit Arnstad

ordfører

Statsråden

Energi- og miljøkomiteen Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/1758-

Dato
2. mai 2025

Dokument 8:260 S (2024-2025) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om vern av nærnatur

Jeg viser til brev 24. april 2025 fra leder av Stortingets energi- og miljøkomite vedlagt forslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg. Forslaget lyder:

«1. Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lov om nærnatur som gir kommuner mulighet til statlig vern av markaområder og grøntarealer som er viktige for rekreasjon og friluftsliv for lokalbefolkningen.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette en egen vernekategori for bynaturparker i naturmangfoldloven.»

Naturen i og rundt byer og tettsteder er «hverdagsnaturen» som flest innbyggere opplever i sine daglige liv. Den har stor betydning for menneskers helse og livskvalitet og leverer økosystemtjenester med stor samfunnsøkonomisk verdi: Trær og annen vegetasjon renser luft og vann, og bidrar til redusert forurensing og bedre helse. Grønne tak, parkområder og vassdrag håndterer overvann fra nedbør effektivt, og trær som gir skygge bidrar til temperaturregulering. De større naturområdene utenfor byggesonen får stadig økende betydning for byenes voksende befolkning som arena for rekreasjon og friluftsliv.

Jeg deler representantenes ønske om å ta vare på naturen som er nær der folk bor og som er tilgjengelig for folk flest – både de bynære naturområdene og grøntområdene innenfor de bebygde byområdene.

Spørsmål om egne regler for vern av natur nær byer og tettsteder har vært vurdert tidligere. Både i NOU 2004: 28 og i den etterfølgende proposisjonen (Ot.prp. 52 (2008–2009)), ble behovet for å innføre en egen hjemmel for såkalte bynasjonalparker vurdert. Det ble da konkludert med at vi har tilstrekkelige lovhjemler til å ta vare på de bynære naturområdene på en langsiktig og god måte. Jeg mener dette fortsatt gjelder.

En rekke by- og tettstedsnære områder er bevart som verneområder etter naturmangfoldloven eller den forutgående naturvernloven fra 1970. Disse områdene har stor betydning både for naturmangfold og for befolkningens friluftsliv. Naturreservatene Dronningberget, Prinsesseåsen og Lillomarka i Oslo, Barmen i Kongsberg, Bymarka i Trondheim og landskapsvernområdene Jærstrendene i Sola og Maridalen i Oslo, samt nasjonalparkene Færder i Færder og Tønsberg og Raet i Arendal, Grimstad og Tvedestrand, er eksempler på dette. For ikke lenge siden vernet regjeringen Østmarka nasjonalpark i Oslo, Enebakk, Nordre Follo, Rælingen og Lørenskog kommuner. Parken er lett tilgjengelig for store deler av Osloregionens befolkning.

Skogområdene i Oslo og nærliggende kommuner er forvaltet etter markaloven, i tillegg til plan- og bygningsloven. Markaloven har til formål å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelser og idrett. Loven har et generelt forbud mot bygge- og anleggstiltak, med unntak for bygge- og anleggstiltak i landbruket. Markaloven gir økt ivaretagelse av natur i nærhet til Norges største by.

Når det gjelder Lade i Trondheim kommune som representantene nevner i sitt forslag, viser jeg til mitt svar til Stortinget 8. februar 2024 i tilknytning til representantforslag 78 S (2023–2024) om bynasjonalparker. Der skriver jeg blant annet: *«I strandsonen gjelder det etter plan- og bygningsloven allerede et generelt byggeforbud. På Ladehalvøya er det kartlagt flere friluftslivsområder (Ladestien, Lade, Ladeparken, Korsvika, Ringvebukta, Djupvika), alle verdsatt som svært viktige, med de konsekvenser dette har for vurdering av kommunale planer om endret arealbruk. Det er også tre områder som er beskyttet som statlige sikrede friluftslivsområder i strandsonen (Østmarkneset, Kariodden og Sjømannsvegen/Kjerringberget). Etter jeg kan se er mye av det som allerede finnes av kartlagte miljø- og friluftslivsverdier på Ladehalvøya godt ivaretatt med gjeldende virkemidler. Ladehalvøya er slik jeg oppfatter det som helhet samtidig sterkt preget av bebygde arealer i form av industri og næringsvirksomhet, offentlige tjenestetilbud og boliger i form av både småhus og blokker. [...]*

Videre skriver jeg at det vil *«kunne by på forvaltningsmessige utfordringer å kombinere områdevern etter naturmangfoldloven med omfattende inngrep og pågående aktivitet og betydelige brukerinteresser i tett befolkede byområder. Gjenværende grønne og blå lommer innenfor bebygde arealer i byer og tettsteder kan ha stor betydning for både naturmangfold, friluftsliv, folkehelse og klimatilpasning. Bruk av eksisterende virkemidler for bevaring av disse områdene vil etter min vurdering være mer hensiktsmessige enn å lage nye bestemmelser om områdevern etter naturmangfoldloven. Jeg vil særlig trekke frem bruk av plan- og bygningsloven og kommunal og statlig sikring av friluftslivsområder. I mange tilfeller*

bidrar også bevaring av kulturmiljø til bevaring av grøntområder som igjen er viktige for naturmangfold og friluftsliv.»

Denne vurderingen står ved lag, og den gjelder tilsvarende for forslaget til representantene Bastholm, Hansson og Heiberg om bynaturparker.

Det er kommunene som har hovedansvaret for byutvikling og for arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Arealene nærmest kommune- og tettstedssentre er de viktigste for den samlede utviklingen av byen og tettstedet, og derfor også viktige for lokaldemokratiet å kunne styre bruken av.

Det er ingen tvil om at kommunestyrene ofte står overfor vanskelige avveininger av ulike hensyn. Heldigvis er det stadig flere kommuner som kartlegger og får økt kunnskap om naturen i byer og tettsteder, og ser verdien av å ivareta disse.

De senere årene er det gjennomført en rekke prosjekter med gjenåpning av bekker, etablering av grønne tak og restaurering av natur i byer og tettsteder. Det er også opparbeidet mange nye grøntarealer og sammenhengende grønnstrukturer i byer og tettsteder som har bidratt til å ivareta bredden av de ulike effektene dette kan ha.

I enkelte byer med konsentrasjon av levekårsutfordringer har staten og kommunene avtalebaserte langsiktige samarbeid om områdesatsinger. Områdesatsinger er et virkemiddel for å gjøre en ekstra innsats for tjenesteutvikling og å bedre nærmiljøkvaliteter i levekårsutsatte områder. I de fleste områdesatsingene er utvikling og tilrettelegging av grøntområder et satsingsområde, for å utvikle velholdte nærmiljøer som innbyr til naturopplevelse, fysisk aktivitet og ikke minst sosialt fellesskap. Gjennom ordningen statlig sikring av friluftslivsområder blir årlig mellom 20 og 30 natur- og friluftslivsområder varig sikret mot nedbygging og annen forringelse. En rekke parker og andre viktige grøntområder i og ved byene er varig sikret og tilrettelagt gjennom ordningen. Som varslet i Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldingen vil regjeringen videreføre satsingen på utvikling av bolignære grøntområder i områdesatsningene og prioritere grøntområder i byer og tettsteder i ordningen statlig sikring av friluftslivsområder.

Klima- og miljødepartementet har en tilskuddsordning som forvaltes av Miljødirektoratet, Natursats. Der kan kommuner søke om tilskudd til å gå gjennom eldre arealplaner for på en bedre måte å ivareta naturverdiene («planvask»). I tillegg til planvask kan kommuner søke tilskudd om å utarbeide kommunedelplaner for naturmangfold, revidere kommunedelplaner og lokale tiltak slik som kartlegging av naturmangfold, planlegging og gjennomføring av konkrete forbedringstiltak for naturmangfoldet og informasjonstiltak.

Av Meld. St. 35 (2023-2024) om bærekraftig bruk og bevaring av natur går det frem at Norge har som mål å øke arealet av, kvaliteten på og sammenhengen mellom grønne og blå områder og annen grønn infrastruktur i byer og tettbygde strøk. Av stortingsmeldingen går det også frem at regjeringen vil gjøre det lettere for kommunene å ta de gode valgene i sin

arealplanlegging. I meldingen presenterer regjeringen tiltak som skal styrke kommunenes kapasitet og kompetanse for naturvennlig planlegging:

- Regjeringen vil jobbe for at statsforvaltere, fylkeskommuner og statlige etater tilbyr veiledning om miljøtema og andre nasjonale mål innen areal og plan til kommunene.
- Regjeringen vil videre utrede regionale oppgaveavlastende team i fylkeskommunene for å tilby fagkompetanse til kommunene.
- Regjeringen vil i samarbeid med KS, fylkeskommunene og statsforvalterne tilrettelegge for kommunenettverk
- Regjeringen vil utrede mulige endringer i plan- og bygningsloven for å styrke hensynet til natur.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen

